

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2020 m. rugsėjo 17 d.¹¹

Byla C-710/19

G. M. A.
prieš
Belgijos valstybę

(*Conseil d'État* (Belgija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvas asmenų judėjimas – SESV 45 straipsnis – Darbo ieškantys asmenys – Teisė gyventi šalyje, siekiant įsidarbinti – Gyvenimo šalyje trukmė – Protingas terminas darbo ieškančiam asmeniui [susipažinti su jį dominančiais darbo pasiūlymais ir imtis priemonių, kurios sudarytų galimybę įsidarbinti] – Priimančiosios valstybės narės pareigos – Darbo ieškancio asmens pareiga – Direktyva 2004/38/EB – 14 straipsnio 4 dalies b punktas – Teisės gyventi šalyje išlaikymas – Sąlygos – 15 ir 31 straipsniai – Procedūrinės garantijos – Nacionalinio teismo kompetencija nagrinėjant skundą dėl sprendimo, kuriuo atsisakoma darbo ieškančiam Sąjungos piliečiui pripažinti teisę ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šalyje, panaikinimo“

I. Įžanga

1. Darbo ieškantys asmenys savo teise laisvai judėti naudojami kartu pagal SESV 21 ir 45 straipsnius²: darbo ieškantis Europos Sąjungos pilietis yra darbuotojas, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį. Taigi darbo ieškantiems asmenims taikomos tiek vidaus rinkos, tiek Sąjungos pilietybės taisyklės.
2. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes nagrinėsiu šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kurį Teisingumo Teismui pateikė *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) (Belgija) dėl SESV 45 straipsnio ir Direktyvos 2004/38/EB³, visų pirma jos 14 straipsnio 4 dalies b punkto ir 15 bei 31 straipsnių, išaiškinimo.
3. Šioje byloje nagrinėjamas Graikijos piliečio pateiktas prašymas išduoti darbo ieškančiam asmeniui leidimą gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius; dėl šio prašymo priimtas kompetentingos Belgijos valdžios institucijos sprendimas nesuteikti tokio leidimo, be to, nurodyta išvykti iš šalies teritorijos.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 Žr. S. Reynolds, „(De)constructing the Road to Brexit: Paving the Way to Further Limitations on Free Movement and Equal Treatment“, D. Thym (leid.), „Questioning ES Citizenship. Judges and the Limits of Free Movement and Solidarity in the ES“, Hart Publishing, Londonas, 2017, p. 57–87, ypač p. 73.

3 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46 ir klaidų klaidų ištaisymai OL L 229, 2004, p. 35, ir OL L 197, 2005, p. 34) (toliau – Direktyva 2004/38).

4. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šioje byloje klausimus iš esmės uždavė dėl, pirma, darbo ieškančių asmenų teisių ir pareigų apimties, be kita ko, įrodinėjimo srityje, kai taikomas Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktas, ir, antra, siekdamas išsiaiškinti, ar valstybės narės privalo tokiems asmenims darbo paieškos tikslais suteikti protingą terminą, kuris negali būti trumpesnis kaip šeši mėnesiai. Šie klausimai suteikia Teisingumo Teismui galimybę išaiškinti Direktyvoje 2004/38 nustatytų procedūrinių garantijų darbo ieškantiems asmenims, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas dėl išsiuntimo iš šalies, apimtį.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

5. Direktyvos 2004/38 6 straipsnio „Teisė gyventi šalyje iki trijų mėnesių“ 1 dalyje numatyta:

„Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi kitos valstybės narės teritorijoje iki trijų mėnesių trukmės laikotarpį, netaikant jokių reikalavimų ar formalumų, išskyrus reikalavimą turėti [galiojančią] tapatybės kortelę arba [galiojančią] pasą.“

6. Šios direktyvos 14 straipsnio „Teisės gyventi šalyje išlaikymas“ 4 dalies b punkte nustatyta:

„Nukrypstant nuo šio straipsnio 1 bei 2 dalių ir nepažeidžiant VI skyriaus nuostatų, išsiuntimo iš šalies priemonė jokia būdu negali būti taikoma prieš Sąjungos piliečius ar jų šeimos narius, jei:

<...>

b) Sąjungos piliečiai atvyko į priimančiosios valstybės narės teritoriją ieškodami darbo. Tokiu atveju Sąjungos piliečiai ir jų šeimos nariai negali būti išsiųsti iš šalies, tol, kol jie gali pateikti įrodymus, kad tebeieško darbo ir kad jie turi realių galimybių įsidarbinti.“

7. Minėtos direktyvos 15 straipsnio „Procedūriniai saugikliai“ 1 dalyje nurodyta:

„30 ir 31 straipsniuose nustatytos procedūros taikom[os] analogiškai visiems sprendimams, apribojantiems Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių laisvą judėjimą dėl kitų priežasčių nei valstybinė politika [viešoji tvarka], visuomenės saugumas ar sveikatos apsauga.“

8. Tos pačios direktyvos 31 straipsnio „Procedūriniai saugikliai“ 1 ir 3 dalyse numatyta:

„1. Atitinkami asmenys turi teisę pasinaudoti teisminėmis ir, kai taikytina, administracinėmis atsiteisimo [apskundimo] procedūromis valstybėje narėje apeliuoti arba siekti peržiūrėti [siekdami apskūsti ar prašydami peržiūrėti] bet kokį prieš juos dėl valstybinės politikos [viešosios tvarkos], visuomenės saugumo ar sveikatos apsaugos priežasčių priimtą sprendimą.

<...>

3. Atsiteisimo [Apskundimo] procedūra turi leisti išnagrinėti sprendimo teisėtumą ir faktus bei aplinkybes, kuriai[s] buvo grindžiama siūloma priemonė. Ji turi užtikrinti, kad sprendimas nebūtų neproporcingas, ypač atsižvelgiant į 28 straipsnyje nustatytus reikalavimus.“

B. Belgijos teisė

9. 1980 m. gruodžio 15 d. *loi sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers* (Įstatymas dėl užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, įsikūrimo ir gyvenimo šalyje bei išsiuntimo iš jos⁴, toliau – 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymas) 39/2 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„[Užsieniečių ginčų] [t]aryba priima sprendimus dėl kitų skundų, kuriais siekiama panaikinti atitinkamą aktą dėl esminių procedūrinių reikalavimų pažeidimo arba nustatytų taisyklių pažeidimo, kuris lemia akto negaliojimą, arba dėl įgaliojimų viršijimo ar piktnaudžiavimo įgaliojimais.“

10. Šio įstatymo 40 straipsnio 4 dalies 1 punkte numatyta:

„4. Visi Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi Belgijos Karalystėje ilgiau kaip tris mėnesius, jeigu jie atitinka 41 straipsnio pirmoje pastraipoje numatytą sąlygą, ir:

1) yra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji Belgijos Karalystėje arba į Belgijos Karalystę atvyksta ieškoti darbo, jeigu gali pateikti įrodymų, kad tebeieško darbo ir kad turi realių galimybių įsidarbinti“.

11. 1981 m. spalio 8 d. *l'arrêté royal du 8 octobre 1981 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers* (Karaliaus dekretas dėl užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, įsikūrimo ir gyvenimo šalyje bei išsiuntimo iš jos⁵, toliau – 1981 m. spalio 8 d. Karaliaus dekretas) 50 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalies 3 punkto a ir b punktuose nustatyta:

„1. Sąjungos pilietis, kuris ketina Belgijos Karalystės teritorijoje gyventi ilgiau kaip tris mėnesius ir pateikia savo pilietybės įrodymus pagal [1980 m. gruodžio 15 d.] įstatymo 41 straipsnio pirmą pastraipą, turi pateikti prašymą (19 priede pateiktos formos dokumentą) išduoti registracijos savo gyvenamosios vietos komunos administracijoje sertifikatą.

<...>

2. Teikdamas prašymą arba ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos Sąjungos pilietis, atsižvelgiant į konkretų atvejį, turi pateikti šiuos dokumentus:

<...>

3) darbo ieškantis asmuo:

- a) registracijos atitinkamame įdarbinimo biure patvirtinimą arba motyvacinio laiško kopiją ir
- b) įrodymą, kad jis turi realių galimybių įsidarbinti, atsižvelgiant į suinteresuotojo asmens asmeninę padėtį, be kita ko, įgytus diplomus, įgytą arba planuojamą įgyti profesinę kvalifikaciją ir nedarbo laikotarpio trukmę“.

III. Faktinės aplinkybės pagrindinėje byloje, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

12. 2015 m. spalio 27 d. Graikijos pilietis G. M. A. pateikė prašymą išduoti registracijos Belgijoje sertifikatą, siekdamas gauti leidimą ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šioje šalyje kaip darbo ieškantis asmuo.

4 *Moniteur belge*, 1980 m. gruodžio 31 d., p. 14584.

5 *Moniteur belge*, 1981 m. spalio 27 d., p. 13740.

13. 2016 m. kovo 18 d. Belgijos užsieniečių reikalų tarnyba (toliau – Tarnyba) šį prašymą atmetė, motyvuodama tuo, kad G. M. A. neatitinka Belgijos teisės aktuose nustatytų teisės gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius suteikimo sąlygų (toliau – ginčijamas sprendimas). Tarnyba teigė, kad, pirma, iš G. M. A. pateiktų dokumentų nematyti, kad jis turėjo realių galimybių įsidarbinti, ir, antra, nuo tada, kai pateikė savo prašymą išduoti registracijos sertifikatą, G. M. A. vis dar nedirbo. Todėl Belgijos valdžios institucijos nurodė G. M. A. išvykti iš Belgijos teritorijos per 30 dienų nuo ginčijamo sprendimo priėmimo.

14. 2018 m. birželio 28 d. Užsieniečių ginčų taryba (toliau – UGT), t. y. teismas, turintis kompetenciją kaip pirmoji instancija nagrinėti Tarnybos sprendimų teisėtumą, atmetė G. M. A. pateiktą skundą dėl ginčijamo sprendimo.

15. Tada G. M. A. padavė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Jis pirmiausia teigė, jog, remiantis SESV 45 straipsniu ir Sprendimu *Antonissen*⁶, darytina išvada, kad, pirma, valstybės narės privalo suteikti „protingą terminą“ darbo ieškantiems asmenims iš kitos valstybės narės, kad šiems asmenims būtų sudaryta galimybė priimančiojoje valstybėje narėje susipažinti su jį dominančiais darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių, siekiant įsidarbinti, antra, šis terminas bet kuriuo atveju negali būti trumpesnis nei šeši mėnesiai ir, trečia, priimančioji valstybė narė turi leisti darbo ieškančiam asmeniui būti savo teritorijoje visą šį terminą nereikalaudama pateikti įrodymų, jog jis turi realių galimybių įsidarbinti. G. M. A. teigė, kad iš Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 3 dalies, siejamos su 11 ir 16 straipsniais, taip pat matyti, kad trumpesnis kaip šešių mėnesių laikotarpis negali būti laikomas „protingu“.

16. Antra, G. M. A. tvirtino, kad po to, kai buvo priimtas ginčijamas sprendimas, t. y. 2016 m. balandžio 6 d., jis tapo stažuotoju Europos Parlamente. Ši aplinkybė rodo, kad G. M. A. turėjo realių galimybių įsidarbinti, dėl to jam galėjo būti suteikta teisė ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šalyje. Todėl neatsižvelgusi į jo stažuotę UGT pažeidė Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsnius ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 41 ir 47 straipsnius. Iš šių nuostatų matyti, kad teismai, turintys kompetenciją kontroliuoti administracinio sprendimo dėl Sąjungos piliečio teisės gyventi šalyje teisėtumą, turi išsamiai išnagrinėti visas svarbias aplinkybes ir atsižvelgti į visas jiems pateiktas faktines aplinkybes, net jeigu jos susiklostė vėliau, nei priimtas atitinkamas sprendimas.

17. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus G. M. A. tvirtina, kad UGT turėjo netaikyti nacionalinės proceso teisės normų, kuriomis neteisingai į nacionalinę teisę perkelti Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniai, t. y. 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 39/2 straipsnio 2 dalies, kuriomis remdamasi UGT neatsižvelgė į stažuotę, prasidėjusią po ginčijamo sprendimo priėmimo.

18. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad sprendimas pagrindinėje byloje priklauso nuo to, kaip Teisingumo Teismas išaiškins pagrindinėje byloje nagrinėjamas Sąjungos teisės nuostatas. Iš tikrųjų, jeigu SESV 45 straipsnis arba Chartijos 41 ir 47 straipsniai bei Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniai turėtų būti aiškinami taip, kaip siūlo G. M. A., jam turėtų būti suteikta teisė ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šalyje.

19. Tokiomis aplinkybėmis 2019 m. rugsėjo 12 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2019 m. rugsėjo 25 d., *Conseil d'État* (Belgija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [SESV] 45 straipsnis turi būti aiškinamas ir taikomas taip, kad priimančiajai valstybei narei tenka pareiga, pirma, suteikti darbo ieškančiam asmeniui protingą terminą, kad jam būtų sudarytos galimybės susipažinti su jį dominančiais darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių, siekiant

6 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

įsidarbinti, antra, pripažinti, kad darbo paieškos terminas bet kuriuo atveju negali būti trumpesnis nei šeši mėnesiai, ir, trečia, leisti darbo ieškančiam asmeniui būti savo teritorijoje visą šį terminą nereikalaujant, kad jis pateiktų realios galimybės įsidarbinti įrodymą?

- 2) Ar Direktyvos [2004/38] 15 ir 31 straipsniai, [Chartijos] 41 ir 47 straipsniai bei bendrieji Europos Sąjungos teisės viršenybės ir direktyvų veiksmingumo principai turi būti aiškinami ir taikomi taip, kad priimančiosios valstybės narės nacionaliniai teismai, nagrinėdami skundą dėl sprendimo, kuriuo atsisakoma pripažinti Sąjungos piliečio teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, panaikinimo, turi atsižvelgti į naujas aplinkybes, susiklosčiusias nacionalinėms valdžios institucijoms priėmus sprendimą, kai dėl jų atitinkamo asmens padėtis gali pasikeisti taip, kad nebebūtų galima riboti šio asmens teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje?“

20. Rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė G. M. A., Belgijos, Danijos, Lenkijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Europos Komisija. Manydamos, jog turi pakankamai informacijos, kad galėtų priimti sprendimą, Teisingumo Teismas nusprendė nerengti posėdžio.

IV. Analizė

A. Dėl pagrindinės bylos aktualumo

21. Reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad iš SESV 267 straipsnio teksto ir struktūros matyti, kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūra taikytina tik tuo atveju, jei nacionaliniai teismai faktiškai nagrinėja bylą, kurioje jie turi priimti sprendimą, galbūt atsižvelgdami į Teisingumo Teismo prejudicinę tvarka priimtą sprendimą. Todėl Teisingumo Teismas gali *ex officio* patikrinti, ar pagrindinė byla tebenagrinėjama⁷.

22. Šiuo atveju pagrindinėje byloje nagrinėjamas atsisakymas tenkinti 2015 m. spalio 27 d. G. M. A. pateiktą darbo ieškančio asmens prašymą išduoti registracijos Belgijoje sertifikatą, kuris reikalingas, kad būtų suteikta teisė gyventi ilgiau kaip tris mėnesius šioje valstybėje narėje; *Conseil d'État* (Belgija) pateiktas apeliacinis skundas dėl 2019 m. birželio 28 d. UGT sprendimo, kuriuo atmetas suinteresuotojo asmens paduotas skundas dėl ginčijamo sprendimo.

23. Iš sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir Komisijos pastabų matyti, kad 2016 m. balandžio 25 d. G. M. A. pateikė naują prašymą ir 2017 m. gegužės 6 d. Scharbeko komuna (Belgija) jam išdavė registracijos sertifikatą, o nuo 2016 m. lapkričio 24 d. G. M. A. turi E kortelę, galiojančią iki 2021 m. liepos 7 d.

24. Tuo remdamasi, Komisija mano, kad nereikia atsakyti į antrąjį prejudicinį klausimą, nes G. M. A. prašymo įregistruoti kaip darbo ieškančią asmenį dalykas tapo nebeaktualus.

25. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad suinteresuotumas dėl apeliacinio skundo išliko, iš esmės atsižvelgiant į tai, kad panaikinus ginčijamą sprendimą būtų galimybė greičiau gauti nuolatinį leidimą gyventi šalyje. Iš tikrųjų, jeigu taip būtų, Direktyvos 2004/38 16 straipsnyje numatytas ištisinis penkerių metų laikotarpis, būtinas siekiant, kad būtų suteikta ši teisė gyventi šalyje, būtų pradedamas skaičiuoti nuo prašymo išduoti registracijos Belgijoje sertifikatą pateikimo dienos, t. y. 2015 m. spalio 27 d.

26. Taigi manau, kad pagrindinė byla vis dar nagrinėjama prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ir Teisingumo Teismo atsakymo į antrąjį prejudicinį klausimą vis dar reikia siekiant išspręsti šią bylą.

⁷ 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 24 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

B. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

1. Pirminės pastabos dėl pirmojo prejudicinio klausimo apimties

27. Visų pirma primintina, kad, pagal suformuotą jurisprudenciją vykdant nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrą, pastarasis teismas nacionaliniam teismui turi pateikti naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą nagrinėjamoje byloje. Tokiu atveju Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus⁸.

28. Pirmuoju prejudiciniu klausimu aišku siekiama, kad būtų išaiškintas SESV 45 straipsnis. Vis dėlto, siekiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateikti naudingą atsakymą ir atsižvelgiant į jo sprendime nurodytą informaciją, ši klausimą reikia aiškinti taip, kad juo šis teismas teiraujasi, ar SESV 45 straipsnis ir Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktas turėtų būti aiškinami taip, kad priimančioji valstybė narė privalo, pirma, suteikti darbo ieškančiam asmeniui protingą terminą, kad jam būtų sudarytos galimybės susipažinti su jį dominančiais darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių, siekiant įsidarbinti, antra, pripažinti, kad darbo paieškos terminas bet kuriuo atveju negali būti trumpesnis nei šeši mėnesiai, ir, trečia, leisti darbo ieškančiam asmeniui būti savo teritorijoje visą šį terminą nereikalaujama, kad jis pateiktų realios galimybės įsidarbinti įrodymą.

29. Kad atsakyčiau į šį klausimą, atliksiu dviejų etapų vertinimą. Pirmiausia paaiškinsiu atitinkamos valstybės narės piliečių, darbo ieškančių kitoje valstybėje narėje, teisės laisvai judėti, nustatytos SESV 45 straipsnyje ir išaiškintos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, visų pirma Sprendime *Antonissen*⁹, apimtį. Tada, atsižvelgdamas į nagrinėjamos bylos aplinkybes ir vadovaudamasis Direktyva 2004/38, išnagrinėsiu pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą, aiškinamą atsižvelgiant į SESV 21 ir 45 straipsnius, darbo ieškantiems asmenims suteikiamų teisių apimtį.

2. Trumpa jurisprudencijos, susijusios su darbo ieškančių asmenų teise gyventi šalyje, apžvalga: Sprendimas „Antonissen“

30. Pirmiausia reikia priminti, kad SESV 45 straipsnyje nustatyta, jog Sąjungoje užtikrinama darbuotojų judėjimo laisvė ir ji, be kita ko, suteikia teisę, kuri gali būti apribota tik viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos sumetimais, priimti faktiškai pateiktus pasiūlymus įsidarbinti ir šiuo tikslu laisvai judėti valstybių narių teritorijoje. Taigi iš šio straipsnio matyti, kad darbo ieškantis valstybės narės pilietis turi teisę laisvai judėti kitų valstybių narių teritorijoje.

31. Antra, kiek tai susiję su valstybės narės piliečių teise atvykti į kitos valstybės narės teritoriją ir joje gyventi SESV 45 straipsnyje nustatytais tikslais, be kita ko, siekiant joje ieškoti darbo pagal darbo sutartį ar dirbant savarankiškai arba užsiimti profesine veikla pagal darbo sutartį ar dirbti savarankiškai, verta paminėti kelis sprendimus, visų pirma sprendimus *Royer*¹⁰, *Antonissen*¹¹ ir *Komisija / Belgija*¹².

8 Žr. naujausią 2020 m. gegužės 14 d. Sprendimą *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU ir C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 179 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

9 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

10 1976 m. balandžio 8 d. sprendimas (48/75, EU:C:1976:57).

11 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

12 1997 m. vasario 20 d. sprendimas (C-344/95, EU:C:1997:81).

32. Sprendime *Royer* Teisingumo Teismas pirmą kartą paminėjo darbo ieškančių asmenų teisę gyventi šalyje. Šiame sprendime jis nurodė, kad tai yra teisė, kuri tiesiogiai suteikta pagal EEB sutarties 48 straipsnį (dabar – SESV 45 straipsnis) arba, atsižvelgiant į konkretų atvejį, pagal nuostatas, kurios priimtos įgyvendinant šį straipsnį¹³.

33. Šios krypties jurisprudencijoje Sprendimas *Antonissen*¹⁴ yra itin svarbus, nes jis, kaip ir nagrinėjama byla, susijęs su klausimu, ar valstybės narės teisės aktais gali būti laiko atžvilgiu ribojama kitų valstybių narių piliečių teisė gyventi šalyje, siekiant įsidarbinti. Šis sprendimas priimtas išnagrinėjus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kurį pateikė Jungtinės Karalystės teismas, nagrinėdamas Belgijos piliečio ir Jungtinės Karalystės valdžios institucijų ginčą, kilusį joms atmetus skundą dėl sprendimo išsiųsti iš šalies.

34. Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad EB sutarties 48 straipsnio 1–3 dalyse (dabar – SESV 45 straipsnio 1–3 dalys) įtvirtintas laisvas darbuotojų judėjimas yra vienas iš Sąjungos kertinių principų, kad šią laisvę įtvirtinančios nuostatos turi būti aiškinamos plačiai ir kad siauras šio straipsnio aiškinimas apribotų realias valstybės nario piliečio, kuris ieško darbo, galimybes įsidarbinti kitose valstybėse narėse, todėl ši nuostata prarastų savo veiksmingumą¹⁵. Be to, jis nurodė, kad EB sutarties 48 straipsnio 3 dalyje (dabar – SESV sutarties 45 straipsnio 3 dalis) nustatytos tam tikros valstybių narių piliečių teisės, susijusios su darbuotojų judėjimo laisve, ir jos neribojamos, kad ši laisvė apima šių piliečių teisę laisvai judėti kitų valstybių narių teritorijoje ir *jose gyventi, siekiant įsidarbinti*¹⁶.

35. Tada Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar *teisė gyventi šalyje*, kuri valstybės narės piliečiui, siekiančiam įsidarbinti kitoje valstybėje narėje, suteikiama pagal EEB sutarties 48 straipsnį (dabar – SESV 45 straipsnis), galėjo būti ribojama laiko atžvilgiu. Šiuo klausimu jis nusprendė, kad šio straipsnio veiksmingumas yra garantuojamas, kai Sąjungos teisės aktai arba, jų nesant, valstybės narės teisės aktai suinteresuotiesiems asmenims suteikia *protingą terminą*, per kurį jie gali konkrečios valstybės narės teritorijoje susipažinti su jų profesinę kvalifikaciją atitinkančiais darbo pasiūlymais ir tam tikrais atvejais imtis reikiamų priemonių, siekiant įsidarbinti¹⁷.

36. Kalbant apie *šios teisės gyventi šalyje trukmę*, Teisingumo Teismas galiausiai paneigė trijų mėnesių termino svarbą¹⁸. Vis dėlto jis nurodė, kad nesant Sąjungos nuostatos, kurioje būtų nustatytas atitinkamoje valstybėje narėje darbo ieškančių kitų valstybių narių piliečių gyvenimo šalyje terminas, šešių mėnesių terminas iš esmės neatrodo per trumpas ir kad toks terminas nedaro neigiamo poveikio laisvo judėjimo principo veiksmingumui. Tačiau Teisingumo Teismas pažymėjo, *kad jeigu šiam terminui pasibaigus* suinteresuotasis asmuo pateikia įrodymų, kad jis tebeieško darbo ir turi realių galimybių įsidarbinti, jis negali būti priverstas išvykti iš priimančiosios valstybės narės teritorijos¹⁹.

13 Žr. 1976 m. balandžio 8 d. Sprendimą *Royer* (48/75, EU:C:1976:57, 31 punktą ir rezoliucinę dalį). Taip pat žr. 1982 m. kovo 23 d. Sprendimą *Levin* (53/81, EU:C:1982:105, 9 punktą), kuriame Teisingumo Teismas nurodė, kad „*teisė atvykti į valstybės narės teritoriją ir joje gyventi* siejama atitinkamai su darbuotojo arba savarankiškai dirbančio asmens statusu arba *ketinančio įsidarbinti arba dirbti savarankiškai asmens statusu*“. Išskirta mano.

14 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

15 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 11 ir 12 punktai).

16 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 13 punktą). Šio sprendimo 14 punkte Teisingumo Teismas pridūrė: „Toks sutarties aiškinimas, beje, atitinka [Sąjungos] teisės aktų leidėjo aiškinimą, kaip matyti iš priimtų laisvo judėjimo principo įgyvendinimo nuostatų, be kita ko, 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15) 1–5 straipsnių, t. y. nuostatų, kuriomis [Sąjungos] piliečiams suteikiama teisė judėti siekiant įsidarbinti kitoje valstybėje narėje, taigi ir *teisė joje gyventi*“. Išskirta mano.

17 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 16 punktą). Taip pat žr. 1993 m. gegužės 26 d. Sprendimą *Tsotras* (C-171/91, EU:C:1993:215, 13 punktą).

18 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 20 punktą).

19 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 21 punktą). Taip pat žr. 1993 m. kovo 26 d. Sprendimą *Tsotras* (C-171/91, EU:C:1993:215, 13 punktą).

37. Be to, manau, kad šiame etape tikslinga priminti, kad, remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, „darbuotojo“ sąvoka pagal SESV 45 straipsnį yra savarankiškas terminas, kuris neturi būti aiškinamas siaurai²⁰. Iš tikrųjų, atsižvelgiant į tai, kad ši sąvoka apibrėžia SESV numatytos pagrindinės laisvės taikymo apimtį, ji turi būti aiškinama plačiai²¹. Teisingumo Teismas jau turėjo progą paaiškinti, kad „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal SESV 45 straipsnį, turi būti pripažįstamas „asmuo, kuris iš tiesų ieško darbo“²².

38. Pagaliau, trečia, reikia pažymėti, kad, į Sutartis įtraukus nuostatas dėl Sąjungos pilietybės, Sprendime *Antonissen*²³ nustatytas darbo ieškančių asmenų gyvenimo šalyje teisės išlaikymo sąlygas Teisingumo Teismas dar kartą patvirtino, be kita ko, Sprendime *Komisija / Belgija*²⁴, kuriame nusprendė, kad valstybė narė, įpareigojanti kitų valstybių narių piliečius, kurie jos teritorijoje ieško darbo, išvykti iškart pasibaigus trijų mėnesių terminui, pažeidžia įsipareigojimus pagal EB 48 straipsnį (dabar – SESV 45 straipsnis).

39. Nuostatas dėl Sąjungos pilietybės įtraukus į Sutartis ir priėmus Direktyvą 2004/38 Sprendime *Antonissen*²⁵ nustatytos darbo ieškančių asmenų teisės išlaikymo sąlygos, kurias Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti šioje byloje, buvo kodifikuotos šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte.

40. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, išnagrinėsiu pirmąjį prejudicinį klausimą.

3. Darbo ieškančio asmens teisių ir pareigų apimtis pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą, aiškinamą atsižvelgiant į SESV 21 ir 45 straipsnius

41. Dabar SESV 21 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų. Dėl darbo ieškančių asmenų Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte numatyta, kad Sąjungos pilietis, atvykstantis į priimančiosios valstybės narės teritoriją, kad joje ieškotų darbo, negali būti išsiųstas iš šalies, jeigu jis gali įrodyti, kad tebeieško darbo ir kad jis turi realių galimybių įsidarbinti.

20 Žr., be kita ko, 1992 m. vasario 26 d. Sprendimą *Bernini* (C-3/90, EU:C:1992:89, 14 punktas), 1999 m. birželio 8 d. Sprendimą *Meeusen* (C-337/97, EU:C:1999:284, 13 punktas), 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Trojani* (C-456/02, EU:C:2004:488, 15 punktas), 2008 m. liepos 17 d. Sprendimą *Raccanelli* (C-94/07, EU:C:2008:425, 33 punktas), 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Vatsouras ir Koupatantze* (C-22/08 ir C-23/08, EU:C:2009:344, 26 punktas), 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *N.* (C-46/12, EU:C:2013:97, 39 punktas) ir 2015 m. spalio 1 d. Sprendimą *O* (C-432/14, EU:C:2015:643, 22 punktas).

21 Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *N.* (C-46/12, EU:C:2013:97, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2014 m. birželio 19 d. Sprendimą *Saint Prix* (C-507/12, EU:C:2014:2007, 33 punktas).

22 1998 m. gegužės 12 d. Sprendimas *Martínez Sala* (C-85/96, EU:C:1998:217, 32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Reikia priminti, kad šiame sprendime Teisingumo Teismas, vertindamas Sąjungos piliečių teisę į vienodą požiūrį ir su laisvu darbuotojų judėjimu susijusias nuostatas, pirmenybę teikė pirmajai. Šiuo klausimu žr. mano išvadą sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75, 109 punktas).

23 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

24 1997 m. vasario 20 d. Sprendimas (C-344/95, EU:C:1997:81, 12–19 punktai). Dėl darbo paieškos išmokų žr. 2004 m. kovo 23 d. Sprendimą *Collins* (C-138/02, EU:C:2004:172, 37 punktas), kuriame Teisingumo Teismas aiškino Sutarties nuostatas, susijusias su laisvu darbuotojų judėjimu, pirmą kartą atsižvelgdamas į Sutarties nuostatas dėl Sąjungos pilietybės. Pagal EEB ir Turkijos asociacijos susitarimą; žr. 1997 m. sausio 23 d. Sprendimą *Tetik* (C-171/95, EU:C:1997:31, 32–34 punktai).

25 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

42. Vis dėlto, nors pakartodamas Sprendimo *Antonissen*²⁶ žodžius Sąjungos teisės aktų leidėjas šia nuostata kodifikavo Teisingumo Teismo nustatytas darbo ieškančių asmenų teisės gyventi šalyje išlaikymo sąlygas, minėtoje nuostatoje nenurodyta, ar priimančiajai valstybei narei tenka pareiga suteikti šiems darbo ieškantiems asmenims protingą terminą, kad jie galėtų susipažinti su juos galinčiais dominti darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių, siekdami įsidarbinti. Be to, reikia pažymėti, kad Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte visiškai nekalbama apie šešių mėnesių terminą, kurį šiame sprendime Teisingumo Teismas laiko „protingu“.

43. Dabar nagrinėsiu pastarąjį aspektą. Iškart norėčiau pažymėti, kad pritariu Komisijos nuomonei, kad aiškinant Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą reikia atsižvelgti į tai, jog darbo ieškančių asmenų teisė gyventi šalyje garantuojama tiesiogiai SESV 45 straipsniu, išaiškintu Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

a) Dėl valstybių narių pareigos suteikti protingą terminą

44. Pirmiausia reikia pažymėti, kad visos pastabas pateikusios į bylą įstojusios šalys pritaria nuomonei, kad priimančioji valstybė narė privalo suteikti darbo ieškantiems asmenims protingą terminą.

45. Pritariu šiai nuomonei. Iš tikrųjų, kaip jau pažymėjau, iš Sprendimo *Antonissen*²⁷ bei vėlesnės jurisprudencijos²⁸ matyti, kad atsižvelgiant į tai, jog Sąjungos teisės aktuose nėra aiškiai nustatyti darbo ieškančių asmenų teisės gyventi šalyje apribojimai, valstybės narės, siekiant, kad SESV 45 straipsnis netaptų neveiksmingas, privalo suteikti protingą terminą, kad suinteresuotieji asmenys galėtų konkrečios valstybės narės teritorijoje susipažinti su jų profesinę kvalifikaciją atitinkančiais darbo pasiūlymais ir tam tikrais atvejais imtis reikiamų priemonių, siekdami įsidarbinti²⁹.

46. Vis dėlto kyla klausimas, ar Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktas, aiškinamas atsižvelgiant į SESV 45 straipsnį, remiantis jo išaiškinimu Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, nustato valstybėms narėms pareigą suteikti priimančiojoje valstybėje narėje darbo ieškančiam Sąjungos piliečiui ne trumpesnę kaip šešių mėnesių terminą.

b) Dėl valstybių narių pareigos suteikti minimalų šešių mėnesių terminą ir dėl darbo ieškančių asmenų įrodinėjimo pareigos per šį laikotarpį ir jam pasibaigus

47. Skiriasi bylos šalių nuomonės dėl Sprendimo *Antonissen*³⁰ 21 punkto, taigi SESV 45 straipsnio ir Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto aiškinimo. Šiuo klausimu G. M. A. ir Komisija savo rašytinėse pastabose tvirtina, kad valstybės narės privalo suteikti darbo ieškantiems asmenims ne trumpesnę kaip šešių mėnesių terminą, per kurį pastariesiems tenka pareiga įrodyti, kad jie turi realių galimybių įsidarbinti. Kita vertus, Belgijos, Danijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės mano, kad šio sprendimo 21 punktas negali būti aiškinamas taip, kad jame valstybėms narėms nustatoma pareiga darbo ieškantiems asmenims suteikti tokį minimalų terminą ir kad per visą šį terminą darbo ieškantis asmuo privalo įrodyti, kad turi realių galimybių įsidarbinti.

48. Dėl priežasčių, kurias išdėstysiu šioje išvadoje, visiškai nepritariu nei vienai iš šių nuomonių.

26 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

27 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

28 Žr. šios išvados 38 punktą.

29 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 13 ir 16 punktai). Taip pat žr. 1993 m. gegužės 26 d. Sprendimą *Tsiotras* (C-171/91, EU:C:1993:215, 13 punktas).

30 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

1) Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto vieta jos struktūroje: darbo ieškančio asmens teisei gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius netaikomos šios direktyvos 7 straipsnyje nustatytos sąlygos

49. Pirmiausia norėčiau priminti, kad vienas iš Direktyvos 2004/38 priėmimo pagrindų yra EB 40 straipsnis (dabar – SESV 46 straipsnis); jis susijęs su priemonėmis, kuriomis siekiama užtikrinti laisvą darbuotojų judėjimą, kaip jis apibrėžtas EB 39 straipsnyje (dabar – SESV 45 straipsnyje).

50. Antra, reikia pažymėti, kad Direktyva 2004/38 siekiama supaprastinti naudojimąsi pagrindine asmenine teise laisvai judėti ir gyventi šalyje, kuri pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį tiesiogiai suteikiama Sąjungos piliečiams ir ją sustiprinti³¹.

51. Atsižvelgdamas į šį tikslą Sąjungos teisės aktų leidėjas įtvirtino sistemą, kuri apima įvairių piliečių kategorijų įvairių rūšių teises. Šioje byloje nagrinėjamos, pirma, Direktyvos 2004/38 6 straipsnyje numatyta teisė gyventi šalyje *iki trijų mėnesių*, netaikant jos atžvilgiu jokių reikalavimų ar formalumų, išskyrus reikalavimą turėti galiojančią tapatybės kortelę ar pasą³², ir, antra, teisė gyventi šalyje *ilgiau kaip tris mėnesius*, kuriai, priešingai, keliamos Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos. Taigi, nors pagal Direktyvos 2004/38 6 straipsnį visi *Sąjungos piliečiai* turi teisę gyventi kitos valstybės narės teritorijoje *iki trijų mėnesių* trukmės laikotarpį, šios direktyvos 7 straipsnyje numatyta teisė gyventi šalyje *ilgiau kaip tris mėnesius*³³ pripažįstama tik *tam tikroms piliečiams*, kurie atitinka šiame straipsnyje nustatytas sąlygas (dirbti pagal darbo sutartį arba savarankiškai, turėti pakankamų išteklių ir visavertį sveikatos draudimą, studijuoti, įskaitant profesinį mokymą ir kt.), *kategorijoms* (dirbantiems, nedirbantiems, studentams)³⁴.

52. Direktyvos 2004/38 14 straipsnio „Teisės gyventi šalyje išlaikymas“ 4 dalies b punkte kalbama apie Sąjungos piliečių kategoriją³⁵, t. y. pirmą kartą darbo priimančiojoje valstybėje narėje ieškančius asmenis, kuri nėra nurodyta šios direktyvos 7 straipsnyje ir kuriai dėl to netaikomi pastarajame straipsnyje nustatyti reikalavimai. Iš tikrųjų Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalyje numatytas atvejis, kuriuo nukrypstama nuo 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse minimų 6 ir 7 straipsnių. Direktyvos 2004/38 sistemoje apie darbo ieškančių asmenų teisę gyventi šalyje, kuri tiesiogiai grindžiama SESV 45 straipsniu, kalbama tik šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte, kuriame numatytas pirmą kartą darbo ieškančių Sąjungos piliečių, kurie atitinka šioje nuostatoje nustatytus reikalavimus, teisės gyventi šalyje išlaikymas.

31 Žr., be kita ko, 2019 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Tarola* (C-483/17, EU:C:2019:309, 23 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

32 Pagal šios direktyvos 14 straipsnio 1 dalį ši teisė išlaikoma tol, kol Sąjungos piliečiai arba jų šeimos nariai netampa nepagrįsta našta priimančiosios valstybės socialinės paramos sistemai.

33 Iš tikrųjų pagal šios direktyvos 14 straipsnio 2 dalį Sąjungos piliečiai ir jų šeimos nariai turi teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, jeigu jie atitinka šioje direktyvoje, be kita ko, 7 straipsnyje nustatytus reikalavimus, kuriais siekiama, kad jie netaptų nepagrįsta našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai.

34 Šiuo klausimu iš G. M. A. pastabų matyti, kad pagal 1981 m. spalio 8 d. Karaliaus dekretu 50 straipsnio 1 dalį, siejamą su 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 42 straipsnio 4 dalies antra pastraipa, visi Sąjungos piliečiai, kurie ketina Belgijoje gyventi ilgiau kaip tris mėnesius, privalo *per tris mėnesius nuo jų atvykimo į šalį* pateikti prašymą išduoti registracijos jų gyvenamosios vietos komunos administracijoje sertifikata ir kad pagal šio Karaliaus dekretu 50 straipsnio 2 dalį ši pareiga taip pat taikoma darbo ieškantiems asmenims. Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad savo pastabose Komisija teisingai nurodo, kad Direktyvos 2004/38 8 straipsnyje dėl „Sąjungos piliečiams taikomų administracinių formalumų“, kai šie piliečiai nori ilgiau kaip tris mėnesius gyventi valstybės narės teritorijoje, numatyta, kad pareigą užsiregistruoti kompetentingose valdžios institucijose valstybės narės gali nustatyti *tik šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje nurodytoms Sąjungos piliečių grupėms*, kaip tas *aiškiai* nurodyta jos 8 straipsnio 3 dalyje. Todėl darbo ieškantiems asmenims tokia užsiregistravimo pareiga negali būti nustatyta, net jeigu darbo ieškoma ilgiau kaip tris mėnesius. Tokia pareiga prieštarautų SESV 45 straipsniui ir Direktyvos 2004/38 8 straipsniui.

35 Doktrinoje taip pat atkreipiamas dėmesys į šį aspektą. Žr., be kita ko, N. N. Shuibhne ir J. Shaw, „General Report“, U. Neergaard, C. Jacqueson ir N. Holst-Christensen, „Union Citizenship: Development, Impact and Challenges, The XXVI FIDE Congress in Copenhagen“, 2014, *Congress Publications*, Kopenhaga, 2014, 2 t., p. 65–226, visų pirma p. 112: „The position of jobseekers has long been – and continues to be – treated distinctively“.

2) Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nustatytos sąlygos

53. Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytos sąlygos pažodžiui pakartoja teisės gyventi šalyje sąlygas, nustatytas Teisingumo Teismo sprendime *Antonissen*³⁶, kuriame jis nusprendė, kad šešių mėnesių terminas iš esmės neatrodo per trumpas, kad suinteresuotieji asmenys galėtų priimančiojoje valstybėje narėje susipažinti su jų profesinę kvalifikaciją atitinkančiais darbo pasiūlymais ir prireikus imtis reikiamų priemonių, siekdami įsidarbinti, ir nurodė, kad „[j]ei praėjus nagrinėjamam terminui suinteresuotasis asmuo pateikia įrodymų, kad jis toliau ieško darbo ir turi realių galimybių įsidarbinti, jis negali būti priverstas palikti priimančiosios valstybės narės teritorijos“³⁷.

54. Šiuo klausimu reikia priminti, kad Sprendime *Antonissen* Teisingumo Teismas nusprendė, jog Sąjungos teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis laisvo darbuotojų judėjimo sąlygas, nedraudžiama valstybės narės teisės aktuose numatyti, kad į jos teritoriją joje darbo ieškoti atvykęs kitos valstybės narės pilietis gali būti priverstas iš jos išvykti, jeigu *per* šešis mėnesius jis neišdarbino, nebent suinteresuotasis asmuo pateikia įrodymų, kad jis toliau ieško darbo ir kad jis turi realių galimybių įsidarbinti³⁸.

55. Perskaičius visus argumentus, kuriais vadovavosi Teisingumo Teismas, manau, akivaizdu, kaip turėtų būti aiškinamos frazės „jei praėjus nagrinėjamam terminui suinteresuotasis asmuo pateikia įrodymų“ ir „jeigu *per* šešis mėnesius jis neišdarbino, nebent suinteresuotasis asmuo pateikia įrodymų, kad jis toliau ieško darbo ir kad jis turi realių galimybių įsidarbinti“. Iš tikrųjų iš šio sprendimo³⁹ aiškiai matyti, kad nors Teisingumo Teismas išaiškino papildomas teisės gyventi šalyje išlaikymo sąlygas, kurias Sąjungos teisės aktų leidėjas vėliau kodifikavo Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte, t. y. kad atitinkamas asmuo gali pateikti įrodymų, kad, pirma, jis tebeieško darbo ir, antra, turi realių galimybių įsidarbinti, jos taikomos tik tuo atveju, kai pasibaigė „protingu“ laikomas, t. y. šešių mėnesių, terminas.

56. Kalbant apie pirmąją sąlygą, reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas, o vėliau ir Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė vartoti žodžių junginius „tebeieško darbo“. Kadangi nuspręsta vartoti šį veiksmažodį, galima manyti, kad darbo ieškantis asmuo pirmiausia, t. y. per visą „protingu“ laikomą laikotarpį, turi įrodyti, kad jis iš tiesų aktyviai ieško darbo, o vėliau, t. y. šiam terminui pasibaigus, įrodyti, kad jis aktyviai „tebeieško“ darbo.

57. Kita vertus, reikalauti, kad antroji sąlyga, susijusi su darbo ieškančio asmens pareiga įrodyti, kad jis turi realių galimybių įsidarbinti, būtų įvykdyta, galima tik pasibaigus „protingu“ laikomam laikotarpiui.

58. Toks aiškinimas yra logiškas, jis taip pat atitinka teisės aktų leidėjo sprendimą sustiprinti darbo ieškančio asmens padėtį pagal Direktyvą 2004/38, šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalyje kodifikuojant Teisingumo Teismo nustatytas priimančiojoje valstybėje narėje pirmą kartą darbo ieškančių Sąjungos piliečių teisės gyventi šalyje išlaikymo sąlygas.

59. Be to, kiek tai susiję su šia antra sąlyga, Belgijos vyriausybė savo pastabose nurodo, kad G. M.A. pareiga įrodyti, kad jis turi realių galimybių įsidarbinti, numatyta 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 40 straipsnio 4 dalyje, kildinama iš Sprendimo *Vatsouras ir Koupatantze*⁴⁰ 38 punkto. Iš tikrųjų iš šio sprendimo matyti, kad vienos valstybės narės piliečiai, darbo ieškančios kitoje valstybėje narėje, privalo įrodyti, kad jie sukūrė realius ryšius su pastarosios valstybės narės darbo rinka.

36 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

37 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 21 punktą). Išskirta mano.

38 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 22 punktą ir rezoliucinė dalis).

39 1991 m. vasario 26 d. Sprendimas *Antonissen* (C-292/89, EU:C:1991:80, 21 ir 22 punktai).

40 2009 m. birželio 4 d. sprendimas (C-22/08 ir C-23/08, EU:C:2009:344, 21 ir 22 punktai).

60. Manęs tokia nuomonė neįtikina, ji, mano manymu, yra grindžiama neteisingu šio sprendimo aiškinimu.

61. Iš tikrųjų toks reikalavimas darbo ieškančiam asmeniui, pagal kurį jis turi įrodyti, kad sukūrė realius ryšius su priimančiosios valstybės narės darbo rinka, taikomas tik tuo atveju, kai darbo ieškantis Sąjungos pilietis šios valstybės narės paprašo pašalpos, palengvinančios darbo paieškas, G. M. A. atveju taip tikrai nėra. Teisingumo Teismas nurodė, kad teisėta, jog valstybė narė tokią paramą skiria tik tada, kai nustatyta, kad darbo ieškantis asmuo yra sukūręs realų ryšį su šios valstybės narės darbo rinka⁴¹. Iš tikrųjų reikia priminti, kad Sprendime *Vatsouras ir Koupatantze*⁴² remtasi Sprendimu *Collins*, kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, jog visi darbo ieškantys asmenys, kurie naudojami savo teise laisvai judėti, turi sukurti „ryšį“ su priimančiąja valstybe nare, kad galėtų gauti darbo ieškančio asmens pašalpą⁴³.

3) Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto tikslas ir genezė

62. Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto tikslas ir genezė taip pat patvirtina šios išvados 51–58 punktuose siūlomą išaiškinimą.

63. Kiek tai susiję, pirma, su Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktu, jos 9 konstatuojamojoje dalyje aiškiai nurodyta, kad Sąjungos piliečiai turi turėti teisę ne ilgesnį kaip trijų mėnesių laikotarpį gyventi priimančiojoje valstybėje narėje netaikant jiems jokių reikalavimų ar formalumų, išskyrus reikalavimą turėti galiojančią tapatybės kortelę ar galiojančią pasą, *nepažeidžiant galimybės taikyti palankesnes sąlygas ieškantiesiems darbo, kaip tai pripažinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje*. Iš šios konstatuojamosios dalies matyti, kad, pirma, Teisingumo Teismo jurisprudencija, be kita ko, suformuota Sprendimu *Antonissen*⁴⁴, tebegalioja aiškinant Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą ir, antra, negali būti reikalaujama vykdyti šioje nuostatoje nustatytas sąlygas, susijusias su darbo ieškančio asmens teisės gyventi šalyje išlaikymu per tris Sąjungos piliečio teisėto gyvenimo šalyje mėnesius priimančiojoje valstybėje narėje. Direktyvos 2004/38 16 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad išsiuntimo iš šalies priemonė jokių būdu neturėtų būti taikoma ieškantiems darbo, *kaip apibrėžta Teisingumo Teismo*, išskyrus viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežastis.

64. Kiek tai susiję, antra, su Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto geneze, manau, svarbu priminti, jog Komisijos pradinio pasiūlymo 6 straipsnyje⁴⁵ ir Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijos 8 straipsnyje⁴⁶ buvo numatyta teisė gyventi šalyje iki šešių mėnesių nenustatant jokių sąlygų. Vis dėlto Europos Sąjungos Taryba, kaip matyti iš jos bendrosios pozicijos⁴⁷ aiškinamosios dalies, šį pasiūlymą iš dalies pakeitė, siekdama pagal Direktyvos 2004/38 naują 6 straipsnį nustatyti trijų mėnesių trukmės laikotarpį, kartu pažymėjusi, kad *vis dėlto darbo prašantiems asmenims taikomos palankesnės*

41 Šiuo klausimu primintina, kad šio sprendimo 37 punkte nurodęs, kad, „[a]tsižvelgiant į Sąjungos pilietybės įvedimą ir į Sąjungos piliečių teisės naudotis vienodo požiūrio principu išaiškinimą, pinigines išmokos, skirtos tam, kad būtų galima lengviau patekti į kitos valstybės narės darbo rinką, atžvilgiu nebegalima netaikyti Sutarties 39 straipsnio 2 dalies“, šio sprendimo 38 punkte Teisingumo Teismas pripažino, kad „[v]alstybė narė gali teisėtai skirti [piniginę išmoką, skirtą tam, kad būtų galima lengviau patekti į kitos valstybės narės darbo rinką] tik tuomet, kai nustatyta, kad šis darbo ieškantis asmuo iš tikrųjų susijęs su šios valstybės darbo rinka“. 2009 m. birželio 4 d. Sprendimas *Vatsouras ir Koupatantze* (C-22/08 ir C-23/08, EU:C:2009:344, 38 ir 39 punktai).

42 2009 m. birželio 4 d. sprendimas (C-22/08 ir C-23/08, EU:C:2009:344).

43 2004 m. kovo 23 d. sprendimas *Collins* (C-138/02, EU:C:2004:172). Žr. šios išvados 24 išnašą.

44 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

45 Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijose, COM(2001) 257 final (OL C 270 E, 2001, p. 154)

46 Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijose, COM(2001) 257 – C5-0336/2001 – 2001/0111(COD) (OL C 43 E, 2004, p. 48).

47 2003 m. gruodžio 5 d. Tarybos bendroji pozicija, priimta siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/[38]/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijose, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinamos direktyvos 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL C 54 E, 2004, p. 12).

Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatytos sąlygos. Šis dalinis pakeitimas, atliktas vykstant Direktyvos 2004/38 teisėkūros procesui, patvirtina, kaip nurodžiau šios išvados 63 punkte, Sąjungos teisės aktų leidėjo norą sustiprinti darbo prašančių asmenų statusą. Be to, iš šios bendrosios pozicijos aiškinamosios dalies matyti, kad Direktyvos 2004/38 14 straipsnyje „nustatytos sąlygos, kuriomis valstybė narė gali iš šalies išsiųsti Sąjungos piliečius, jeigu jie *nebeatitinka* sąlygų, kurių pagrindu jie gali naudotis teise gyventi šalyje“⁴⁸.

65. Tiek iš Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto tikslo, tiek iš genezės matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė, kad priimančiojoje valstybėje narėje pirmą kartą darbo ieškančiam asmeniui būtų taikomos palankesnės sąlygos, kaip pripažinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

66. Atsižvelgdamas į šį teiginį turiu išnagrinėti tokį klausimą: kiek tai susiję su darbo paieškos terminu, kaip reikėtų aiškinti „palankesnes sąlygas“, pripažintas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje?

67. Pažymėtina, pirma, kad Sąjungos teisės aktų leidėjo sprendimas remtis Teisingumo Teismo jurisprudencija, visų pirma Sprendimu *Antonissen*⁴⁹, aiškiai rodo, kaip išdėčiau šios išvados 63 punkte, jo norą pripažinti šios jurisprudencijos svarbą aiškinant Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą, taigi ir norą darbo ieškantiems asmenims taikyti palankesnes sąlygas. Vis dėlto negalima manyti, kad rėmimasis jurisprudencija reiškia, kad teisės aktų leidėjas siekė nustatyti šešių mėnesių terminą. Manau, kad Teisingumo Teismas, šiame sprendime nurodęs, kad toks terminas „iš esmės neatrodo per trumpas“ ir „nedaro neigiamo poveikio laisvo judėjimo principo veiksmingumui“, paprasčiausiai manė, kad šioje byloje nagrinėtuose teisės aktuose numatytas šešių mėnesių terminas laikytinas protingu.

68. Antra, reikia priminti, kad Direktyvos 2004/38 6 straipsnyje teisė iki trijų mėnesių gyventi kitos valstybės narės teritorijoje numatyta *visiems* Sąjungos piliečiams netaikant jokių sąlygų.

69. Vis dėlto, Sąjungos piliečiui, kuris išvyko iš savo kilmės valstybės narės ketindamas priimančiojoje valstybėje narėje ieškoti darbo, nusprendus per pirmus tris gyvenimo šalyje mėnesius įsiregistruoti kaip darbo ieškančiam asmeniui, nuo tokios registracijos dienos taikomas Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktas. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad, kaip matyti iš šios direktyvos 9 konstatuojamosios dalies, Sąjungos teisės aktų leidėjo manymu, darbo ieškančiam asmeniui *taikomos palankesnės sąlygos, negalima reikalauti*, kad darbo ieškantis asmuo įrodytų, kad jis tebeieško darbo ir kad jis turi realių galimybių įsidarbinti *per tris teisėto gyvenimo šalyje mėnesius*, kuriuos turi visi Sąjungos piliečiai⁵⁰. Kita vertus, pasibaigus šiam teisėto gyvenimo šalyje laikotarpiui nacionalinės valdžios institucijos gali reikalauti, kad per „protingu“ laikomą laikotarpį darbo ieškantis asmuo pateiktų įrodymų, kad tebeieško darbo. Tik pasibaigus šiam terminui šios valdžios institucijos gali reikalauti, kad suinteresuotasis asmuo galėtų įrodyti, jog turi realių galimybių įsidarbinti.

70. Be to, Sąjungos piliečio teise laisvai judėti pasinaudojusiam valstybės narės piliečiui, kuris iš pradžių neketino ieškoti darbo priimančiosios valstybės narės teritorijoje⁵¹ ir kuris praėjus pradiniam trijų mėnesių gyvenimo šalyje laikotarpiui nusprendžia įsiregistruoti kaip darbo prašantis asmuo, nuo registracijos momento taikomas Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktas. Taigi šiam piliečiui turi būti suteiktas protingas terminas, jam leidžiantis priimančiojoje valstybėje narėje susipažinti su jo profesinę kvalifikaciją atitinkančiais darbo pasiūlymais ir tam tikrais atvejais imtis reikiamų priemonių, siekiant įsidarbinti, jo neįpareigojant galėti pateikti įrodymų, kad jis turi realių galimybių įsidarbinti.

48 Išskirta mano.

49 1991 m. vasario 26 d. sprendimas (C-292/89, EU:C:1991:80).

50 Šiuo klausimu žr. N.N. Shuibhne, „In search of a status: where does the jobseeker fit in ES free movement law?“, D. Edward, A. Komninos ir J. MacLennan, *Ian S. Forrester – A Scot without Borders – Liber Amicorum*, 1 t., 2017, p. 139–152, visų pirma p. 148.

51 Reikia pažymėti, kad valstybės narės piliečio vykimo į kitas valstybes nares motyvai gali būti labai įvairūs.

71. Iš tiesų abiem šios išvados 69 ir 70 punktuose aprašytais atvejais tai yra piliečiai, kurie *pirmą kartą* ieško darbo priimančiojoje valstybėje narėje.

72. Be to, tam, kad terminas, kuris darbo ieškančiam asmeniui suteikiamas pasibaigus pradiniam trijų mėnesių teisėto gyvenimo priimančiosios valstybės narės teritorijoje laikotarpiui, galėtų būti laikomas protingu, jis turi būti pakankamos trukmės, kad SESV 45 straipsnyje pripažinta teisė neprarastų prasmės⁵². Todėl nemanau, kad trijų mėnesių terminas, skaičiuojamas nuo pradinio trijų mėnesių teisėto gyvenimo šalyje laikotarpio pabaigos, atrodo neprotingas arba, kaip nurodo Teisingumo Teismas, „iš esmės neatrodo per trumpas“ ir nedaro neigiamo poveikio SESV 45 straipsnio veiksmingumui⁵³.

73. Be to, atsižvelgiant į tai, kad, pasibaigus trijų mėnesių teisėto gyvenimo šalyje laikotarpiui, šis protingas terminas leidžia šiems piliečiams aiškiai žinoti savo teises ir pareigas, šiuo terminu užtikrinamas tam tikras teisinis saugumas ir skaidrumas įgyvendinant teisę gyventi šalyje, numatytą Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte ir tiesiogiai garantuojamą pagal SESV 45 straipsnį.

74. Vis dėlto manau, kad būtų gerai, jog darbo ieškantys asmenys turėtų nustatytą terminą pirmo darbo paieškai priimančiojoje valstybėje narėje, per kurį jiems nebūtų keliamas reikalavimas galėti pateikti įrodymų, kad jie turi realių galimybių įsidarbinti. Tačiau Teisingumo Teismas negali pakeisti Sąjungos teisės aktų leidėjo ir būtent pastarasis turi nustatyti tokį terminą. Manau, kad fiksuoto termino nustatymas padėtų garantuoti *didesnį* teisinį saugumą ir skaidrumą įgyvendinant darbo ieškančių asmenų teisę gyventi šalyje.

75. Galiausiai, trečia, norėčiau pridurti, kad reikia atlikti tam tikrus išankstinius patikrinimus, siekiant konstatuoti, kad darbo ieškantis asmuo tebeieško darbo ir kad jis turi realių galimybių įsidarbinti pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą. Nacionalinė valdžios institucija arba nacionalinis teismas taip pat privalo patikrinti, ar šis pilietis rimtai ir iš tiesų ieško darbo. Šiuo klausimu nacionalinė valdžios institucija arba nacionalinis teismas gali patikrinti, be kita ko, ar jis yra įsiregistravęs už darbo ieškančius asmenis atsakingoje įstaigoje, periodiškai siunčia paraiškas dėl darbo (gyvenimo aprašymą ir motyvacinį laišką) arba dalyvauja įdarbinimo pokalbiuose pagal jo profesinę kvalifikaciją atitinkančius darbo pasiūlymus.

76. Be to, atlikdami šiuos patikrinimus nacionalinės valdžios institucijos arba nacionalinis teismas privalo atsižvelgti į faktinę padėtį nacionalinėje darbo rinkoje, t. y. vidutinę darbo paieškos trukmę atitinkamoje valstybėje narėje⁵⁴ susijusio asmens profesinę kvalifikaciją atitinkančioje srityje. Siekiant konstatuoti, kad šis asmuo neatitinka Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nustatytų sąlygų, negalima atsižvelgti į tai, kad šis asmuo atmeta pasiūlymus, neatitinkančius jo profesinės kvalifikacijos.

77. Be to, atsižvelgiant į tai, kad darbo ieškantys asmenys priimančiojoje valstybėje narėje darbo ieško pirmą kartą, atliekant minėtus patikrinimus negali būti atsižvelgta į aplinkybę, kad asmuo niekada nedirbo priimančiojoje valstybėje narėje, kad būtų konstatuota, jog jie neturi realių galimybių įsidarbinti.

52 A. Cieśliński ir M. Szwarc, „Prawo rynku wewnętrznego. System Prawa Unii Europejskiej“, 7 t., D. Kornobis-Romanowska, Varšuva, C. H. Beck, 2020, p. 310.

53 Iš 2013 m. lapkričio 25 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES piliečių ir jų šeimos narių judėjimas. Penki veiksmai, kuriais siekiama pokyčių“, [COM(2013) 837 *final*, p. 6] matyti, kad „darbo prašantys asmenys, jiems nekeltant reikalavimų, šalyje gali gyventi iki šešių mėnesių, galbūt ir ilgiau, jeigu jie įrodo, kad turi realių galimybių įsidarbinti“. Taip pat žr. viešai prieinamą Komisijos interneto svetainę „Jūsų Europa“: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/residence-rights/jobseekers/index_lt.htm#just-moved: „Jeigu per šešis mėnesius neįsidarbinote, valdžios institucijos gali įvertinti jūsų teisę gyventi šalyje. Todėl jos paprašys įrodyti: kad aktyviai ieškote darbo; kad turite geras galimybes įsidarbinti.“

54 Iš G. M. A. pastabų matyti, kad vidutinė laikotarpio, per kurį įsidarbinama, trukmė Belgijoje yra septyni mėnesiai.

4. Tarpinė išvada

78. Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad valstybės narės privalo suteikti darbo ieškantiems Sąjungos piliečiams protingą terminą, per kurį jie privalo įrodyti, kad ieško darbo. Tik pasibaigus šiam terminui šie piliečiai turi įrodyti pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktą ne tik tai, kad jie tebeieško darbo, bet ir tai, kad jie turi realių galimybių įsidarbinti. Šiuo klausimu trijų mėnesių terminas, skaičiuojamas pasibaigus pradiniam trijų mėnesių teisėto gyvenimo priimančiojoje valstybėje narėje laikotarpiui, nelaikytinas neprotingu terminu.

C. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

79. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad savo skunde, pateiktame UGT, G. M. A., siekdamas įrodyti, kad jis turėjo realių galimybių įsidarbinti ir kad reikia panaikinti ginčijamą sprendimą, rėmėsi aplinkybe, kad 2016 m. balandžio 6 d. jis tapo stažuotoju Europos Parlamente.

80. UGT tvirtino, kad vadovaudamasi 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 39/2 straipsnio 2 dalimi ji vykdė Tarnybos sprendimų teisėtumo kontrolę ir neturėjo teisės jų pakeisti, kad galėtų atsižvelgti į tai, kad G. M. A. tapo stažuotoju Parlamente, ir neatsižvelgė į šias pasikeitusias aplinkybes.

81. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2004/38 15 ir 31 punktai ir Chartijos 47 straipsnyje įtvirtintas veiksmingos teisminės gynybos principas turi būti aiškinami taip, kad priimančiosios valstybės narės teismai, nagrinėdami sprendimo, kuriuo atsisakoma darbo ieškančiam Sąjungos piliečiui suteikti teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, teisėtumą, turi atsižvelgti į visus su darbo ieškančiu asmeniu susijusių aplinkybių pokyčius, susiklosčiusius po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė sprendimą, kuriuo apribojama jo teisė gyventi šalyje, tam tikrais atvejais netaikydami nacionalinės proceso teisės normų, jeigu tokie pokyčiai rodo, kad darbo ieškantis asmuo turėjo tokią teisę gyventi šalyje.

82. Belgijos vyriausybė ir G. M. A. šiuo klausimu laikosi priešingų nuomonių.

83. Belgijos vyriausybė tvirtina, kad tokiu atveju, kaip G. M. A., nei remiantis parengiamaisiais Direktyvos 2004/38 darbais, nei tuo, kad šios direktyvos nuostatos turi atitikti Chartijos 47 straipsnį, negalima teigti, kad nacionaliniai teismai turėtų turėti teisę pakeisti nacionalinių valdžios institucijų sprendimus, kuriais apribojama Sąjungos piliečio judėjimo teisė.

84. G. M. A. tvirtina priešingai, kad Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jie atitiktų Chartijos 47 straipsnį. Todėl nacionaliniai teismai, vykdydami sprendimų, priimtų įgyvendinant Sąjungos taisykles laisvo asmenų judėjimo srityje, teisėtumo kontrolę, turėtų atsižvelgti į faktines aplinkybes, susiklosčiusias po šių sprendimų priėmimo, jeigu šios aplinkybės gali įrodyti, kad darbo ieškantis asmuo turi realias galimybes įsidarbinti. Šiuo klausimu G. M. A. teigia, kad Sprendimas *Orfanopoulos ir Oliveri*⁵⁵ taikytinas nagrinėjamoje byloje.

85. Trumpai išanalizuosiu Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniuose nustatytus procedūrinius saugiklius ir jų taikymo sprendimams, kuriais ribojamas laisvas darbo ieškančių Sąjungos piliečių judėjimas, ypatumus, tada išnagrinėsiu Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su teismine gynyba pagal šiuos straipsnius.

⁵⁵ 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262).

1. Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniuose nustatytų procedūrinių saugiklių taikymas darbo ieškantiems asmenims

86. Pirmiausia reikia priminti, kad Direktyvos 2004/38 15 straipsnio „Procedūriniai saugikliai“ 1 dalyje nustatyta, jog „30 ir 31 straipsniuose nustatytos procedūros taikomas analogiškai *visiems sprendimams*, apribojantiems Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių laisvą judėjimą dėl *kitų priežasčių* nei valstybinė politika [viešoji tvarka], visuomenės saugumas ar sveikatos apsauga“⁵⁶. Taigi šiame straipsnyje nustatyti procedūriniai saugikliai, susiję su Sąjungos piliečių, kurie kaip „naudos gavėjai“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, gyvena priimančiojoje valstybėje narėje, išsiuntimu iš šalies.

87. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad G. M. A., kuris yra Graikijos, taigi ir Sąjungos pilietis, atvykdamas į kitą valstybę narę nei ta, kurios pilietis jis yra, ir joje gyvendamas, naudojosi judėjimo laisve. Darytina išvada, kad G. M. A. yra „naudos gavėjas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalį, ir kad jo atvejis patenka į jos 15 straipsnio taikymo sritį.

88. Be to, kaip jau pažymėjau, Direktyvos 2004/38 15 straipsnis yra jos III skyriuje, kuriame reglamentuojama, be kita ko, teisė iki trijų mėnesių gyventi šalyje (6 straipsnis), teisė ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šalyje (7 straipsnis) ir šios direktyvos 6 ir 7 straipsniuose numatytos teisės gyventi šalyje išlaikymas, jeigu šių teisių turėtojai atitinka šiuose straipsniuose nustatytas sąlygas (14 straipsnis). Beje, kaip jau nurodžiau⁵⁷, Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalyje numatytas atvejis, kuriuo nukrypstama nuo 14 straipsnio 1 ir 2 dalyse minimų 6 ir 7 straipsnių. Šiuo klausimu šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte numatyta darbo ieškančių Sąjungos piliečių teisė gyventi šalyje⁵⁸ ir sąlygos, kurias šie piliečiai turi atitikti, kad šią teisę galėtų išlaikyti.

89. Todėl ne tik iš Direktyvos 2004/38 15 straipsnio 1 dalies teksto, bet taip pat iš jos konteksto ir šios direktyvos tikslo⁵⁹ matyti, kad ši nuostata taikoma atvejams, patenkantiems į šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkto taikymo sritį. Taigi Direktyvos 2004/38 15 straipsnio 1 dalis apima sprendimą, kuriuo atmetamas prašymas pripažinti teisę ilgiau kaip tris mėnesius gyventi šalyje, kartu nurodant išvykti iš priimančiosios valstybės narės šalies teritorijos, ir kuris priimtas, kaip ir pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju, dėl priežasčių, niekaip nesusijusių su pavojumi viešajai tvarkai, visuomenės saugumui ar sveikatos apsaugai.

90. Tai paaiškinus, dabar reikia išnagrinėti klausimą, ar Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsnius, siejamus su Chartijos 47 straipsniu, reikia aiškinti taip, kad nacionaliniai teismai turi atsižvelgti į aplinkybes, kurios pasikeitė po to, kai buvo priimti sprendimai, kuriais apribojama teisė laisvai judėti ir gyventi šalyje, esant reikalui netaikydami nacionalinės proceso teisės normų, jeigu iš šių pokyčių matyti, kad darbo ieškantis asmuo turėjo tokią teisę gyventi šalyje.

2. Reikšminga Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusi su teismine gynyba pagal Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsnius

91. Kaip matyti iš ankstesnių šios išvados punktų, atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 2004/38 15 straipsnio 1 dalis taikoma jos 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytiems atvejams⁶⁰, šios direktyvos 30 ir 31 straipsniuose nustatyti procedūriniai saugikliai taip pat pagal analogiją taikytini darbo ieškantiems Sąjungos piliečiams. Šiuose straipsniuose numatyti tam tikri procedūriniai saugikliai, kurių valstybės narės turi paisyti, norėdamos tam tikrais atvejais apriboti Sąjungos piliečio teisę gyventi šalyje.

⁵⁶ Išskirta mano.

⁵⁷ Žr. šios išvados 52 punktą.

⁵⁸ Kuri grindžiama tiesiogiai SESV 45 straipsniu.

⁵⁹ Žr. šios išvados 50 punktą.

⁶⁰ Žr. šios išvados 86–89 punktus.

92. Taigi manau, kad iš pradžių reikia išanalizuoti šias nuostatas, kaip jos išaiškintos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

93. Reikia pažymėti, kad iš šios jurisprudencijos matyti, jog Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 1 ir 3 punktai taikomi jos 15 straipsnyje numatytais atvejais⁶¹.

94. Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Sąjungos piliečiai turi teisę pasinaudoti teisminėmis ir, kai taikytina, administracinėmis apskundimo procedūromis valstybėje narėje, siekdami apskusti arba prašydami peržiūrėti bet kokią prieš juos dėl viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar sveikatos apsaugos priežasčių priimtą sprendimą, kuriuo ribojama jų teisė laisvai judėti ir gyventi valstybėse narėse.

95. Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas dėl, be kita ko, Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 1 dalies nuostatų ir pagal ją suteikiamos teisės į teismines teisių gynimo priemones nurodė, jog tokios teisių gynimo priemonės patenka į Sąjungos teisės įgyvendinimo sritį, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, todėl joms taikomos procesinės normos, skirtos Direktyvos 2004/38 suteiktoms teisėms apsaugoti, visų pirma turi atitikti reikalavimus, grindžiamus šios Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą⁶².

96. Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad apskundimo procedūros turi ne tik leisti išnagrinėti atitinkamo sprendimo teisėtumą, faktus ir aplinkybes, pagrindžiančius tą sprendimą, bet ir užtikrinti, kad nagrinėjamas sprendimas nebūtų neproporcingas⁶³.

97. Šiuo klausimu, kiek tai susiję su teismine kompetentingų nacionalinių valdžios institucijų turimos diskrecijos peržiūra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas turi visų pirma įvertinti, ar ginčijamas sprendimas grindžiamas *pakankamai svariais faktais*. Ši kontrolė turi apimti ir patikrinimą, ar laikytasi procedūrinių garantijų, turint galvoje, kad šiam aspektui tenka esminė reikšmė, nes dėl to teismas gali patikrinti, ar būta faktinių ir teisinių aplinkybių, nuo kurių priklauso diskrecijos įgyvendinimas⁶⁴.

98. Ką tai iš tikrųjų reiškia, kalbant apie kontrolę, kurią turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrindinėje byloje? Atrodo, kad šis teismas laikosi nuomonės, jog jis turėtų turėti teisę nagrinėti aplinkybes, kurios pasikeitė po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė sprendimą, jeigu jos gali lemti, kad *atitinkamo Sąjungos piliečio padėtis pasikeistų* taip, kad remiantis jomis nebūtų leista riboti jo teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje.

99. Siekiant atsakyti į šį klausimą ir priimti sprendimą pagrindinėje byloje, manau, tikslinga išnagrinėti Sprendimą *Orfanopoulos ir Oliveri*⁶⁵, kuriuo remiasi bylos šalys.

61 2019 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Chenchooliah* (C-94/18, EU:C:2019:693, 82 punktas). Kita vertus, iš šio sprendimo 83 punkto matyti, jog to negalima pasakyti dėl Direktyvos 2004/38 30 straipsnio 2 dalies, 31 straipsnio 2 dalies trečiosios įtraukos ir 31 straipsnio 4 dalies, kurios turi būti taikomos tik sprendimams dėl išsiuntimo iš šalies, kurie priimti viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar sveikatos apsaugos sumetimais. Taigi šios nuostatos netaikomos šios direktyvos 15 straipsnyje nurodytiems sprendimams dėl išsiuntimo iš šalies. Taip pat žr. mano išvadą šioje byloje (C-94/18, EU:C:2019:433).

62 2019 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Chenchooliah* (C-94/18, EU:C:2019:693, 84 punktas). Taip pat žr. 2018 m. liepos 12 d. Sprendimą *Banger* (C-89/17, EU:C:2018:570, 48 punktas) ir 2013 m. birželio 4 d. Sprendimą *ZZ*, (C-300/11, EU:C:2013:363, 50 punktas).

63 2019 m. rugsėjo 10 d. Sprendimas *Chenchooliah* (C-94/18, EU:C:2019:693, 85 punktas). Taip pat žr. 2018 m. liepos 12 d. Sprendimą *Banger* (C-89/17, EU:C:2018:570, 48 punktas) ir 2011 m. lapkričio 17 d. Sprendimą *Gaydarov* (C-430/10, EU:C:2011:749, 41 punktas): „Pagal šią nuostatą [susiję asmenys] turi turėti teisę veiksmingai kreiptis į teismą dėl sprendimo panaikinimo, dėl ko būtų galima vykdyti teisinę ir faktinę to sprendimo teisėtumo pagal Sąjungos teisę kontrolę.“

64 Išskirta mano. 2018 m. liepos 12 d. Sprendimas *Banger* (C-89/17, EU:C:2018:570, 51 punktas).

65 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262).

3. Sprendimas „Orfanopoulos ir Oliveri“

100. Analizę pradėsiu pažymėdamas, kad, mano nuomone, Sprendime *Orfanopoulos ir Oliveri*⁶⁶ padaryta išvada *mutatis mutandis* taikoma G. M. A. atvejui, nagrinėjamam pagrindinėje byloje.

101. Šiame sprendime Teisingumo Teismas išaiškino Direktyvos 64/221/EEB⁶⁷, kuri galiojo iki Direktyvos 2004/38⁶⁸, 3 straipsnį. Teisingumo Teismas priminė, kad teisminė peržiūra, kuri pagal procesinės autonomijos principą iš esmės reglamentuojama nacionalinės proceso teisės, turi būti veiksminga⁶⁹, ir 82 punkte nusprendė, kad tos direktyvos 3 straipsnyje draudžiama nacionalinė praktika, pagal kurią nacionaliniai teismai, vertindami sprendimo išsiųsti, priimto kitos valstybės narės piliečio atžvilgiu, teisėtumą, neturi atsižvelgti į *faktines aplinkybes, atsiradusias po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė paskutinį sprendimą*, galinčias įrodyti, kad reali grėsmė, kurią viešajai tvarkai kėlė atitinkamo asmens elgesys, išnyko arba reikšmingai sumažėjo⁷⁰.

102. Tokią nuomonę Teisingumo Teismas grindė teiginiu, kad nei Direktyvos 64/221 3 straipsnio tekste, nei Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra aiškesnių nuostatų dėl datos, į kurią reikėtų atsižvelgti nustatant, ar grėsmė yra „aktuali“⁷¹. Šiuo klausimu taip pat manau, kad, kaip matyti iš ankstesnių šios išvados punktų, nei Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 1 ir 3 dalyse, nei Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nėra tikslių ir aiškių nuostatų dėl to, kaip teismas, kuris vykdo teisminę peržiūrą, turėtų vertinti aplinkybių pokyčius po nacionalinės valdžios institucijos sprendimo, kuriuo apribojama Sąjungos piliečio teisė gyventi šalyje, priėmimo. Vis dėlto pritariu Komisijos pastabai, pateiktai jos atsakymuose į Teisingumo Teismo užduotus klausimus, kad nors Sprendime *Orfanopoulos ir Oliveri*⁷² padaryta išvada nebuvo tiesiogiai perkelta į Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 3 dalį, nekyla jokių abejonių, kad ją aiškinant negalima į ją neatsižvelgti⁷³.

103. Šiomis aplinkybėmis atsižvelgdamas į tai, kad nagrinėjami su laisvu darbuotojų judėjimu ir Sąjungos pilietybe susiję klausimai, manau, tikslinga antrąjį klausimą nagrinėti veikiau atsižvelgiant į veiksmingumo principą, o ne Chartijos 47 straipsnį.

104. Pirmiausia reikia priminti, kad remiantis suformuota jurisprudencija, vykdam bet kokią nacionalinę teisminės peržiūros procedūrą, teismui, kuriam paduotas skundas dėl tokio sprendimo panaikinimo, turi būti leidžiama, tikrinant to sprendimo teisėtumą, veiksmingai taikyti atitinkamus Sąjungos teisės principus ir normas⁷⁴.

66 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262).

67 1964 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva dėl užsienio piliečių judėjimui ir gyvenimui skirtų specialių priemonių, pateisinamų viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar jos sveikatos sumetimais, derinimo (OL 56, 1964, p. 850; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 11).

68 Direktyvos 64/221 3 straipsnyje buvo numatyta, kad nagrinėjamos priemonės turi būti pagrįstos išimtinai asmeniniu elgesiu, dėl kurio jos taikomos, ir kad vien baudžiamųjų nuosprendžių buvimo faktas negali automatiškai pateisinti šių priemonių.

69 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Orfanopoulos ir Oliveri* (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262, 80 punktas): „Nors tiesa, kad kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti reglamentuotos teisminių ieškinių ir skundų, skirtų iš Bendrijos teisės kylančių subjektų teisėms užtikrinti, procesinės taisyklės, tačiau dėl jų negali tapti praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Bendrijos teisės suteiktomis teisėmis.“

70 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262). Tokia nuomonė buvo patvirtinta, be kita ko, 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendime *Cetinkaya* (C-467/02, EU:C:2004:708, 45 ir 46 punktai) aiškinant EEB ir Turkijos asociacijos susitarimą. Šiame sprendime suformuluotos išvados buvo kodifikuotos tam tikrose Direktyvos 2004/38 nuostatose. Šios direktyvos 27 straipsnio 2 dalyje reikalaujama, kad „priemonės, kurių imtasi dėl valstybinės politikos [viešosios tvarkos] ar visuomenės saugumo priežasčių“, būtų grindžiamos, be kita ko, esamomis aplinkybėmis, susijusiomis su asmeniu, kuriam šios priemonės yra skirtos. Taip pat žr. Direktyvos 2004/38 33 straipsnio 2 dalį. Žr. 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimą *Cetinkaya* (C-467/02, EU:C:2004:708, 46 punktas).

71 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Orfanopoulos ir Oliveri* (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262, 77 punktas).

72 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas (C-482/01 ir C-493/01, EU:C:2004:262).

73 Šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *B ir Vomero* (C-316/16 ir C-424/16, EU:C:2018:256, 94 punktas).

74 2015 m. spalio 6 d. Sprendimas *East Sussex County Council* (C-71/14, EU:C:2015:656, 58 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

105. Antra, manau, kad pagal veiksmingumo principą reikalaujama, kad nacionaliniai teismai, kurie vykdo kompetentingų nacionalinių valdžios institucijų turimos diskrecijos teisminę peržiūrą, turėtų galimybę atsižvelgti į aplinkybių pokyčius po administracinio sprendimo, susijusio su Sąjungos piliečio padėtimi, priėmimo. Iš tikrųjų darbo ieškančio Sąjungos piliečio padėtis dėl savo pobūdį gali pasikeisti po tokio sprendimo priėmimo. Todėl vykdamas teisminę peržiūrą taip pat reikia atsižvelgti į *visus* su atitinkamo piliečio padėtimi susijusius *aplinkybių pokyčius* po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė sprendimą, kuriuo apribojama jo teisė gyventi šalyje⁷⁵.

106. Visų pirma tokią peržiūrą vykdamas teismas turi galėti atsižvelgti į tokius pokyčius, kai jie susiję su Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytų sąlygų taikymu. Šiuo klausimu reikia priminti, kad šioje nuostatoje nustatyta, jog Sąjungos pilietis *negali būti išsiustas iš šalies tol, kol jis atitinka šias dvi kumuliacines sąlygas*: jis gali įrodyti, kad tebeieško darbo, ir turi realių galimybių įsidarbinti.

107. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad aplinkybių pokyčiai, t. y. kad po ginčijamo sprendimo priėmimo jis tapo stažuotoju Europos Parlamente, susiklostę po to, kai nacionalinės valdžios institucijos priėmė sprendimą, kuriuo apribojama G. M. A. teisė gyventi šalyje, yra glaudžiai susiję su Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytų sąlygų taikymu.

108. Manau, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, pagal kuriuos neleidžiama atsižvelgti į Sąjungos piliečio padėties pokyčius, pažeidžia veiksmingumo principą, nes pagal juos nacionalinis teismas negali užtikrinti veiksmingo Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkto, aiškinamo atsižvelgiant į SESV 45 straipsnį, taikymo. Kitaip tariant, jeigu kompetentingų teismų vykdoma peržiūra negalėtų apimti šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytų sąlygų, itin sumažėtų šios peržiūros veiksmingumas. Šiomis aplinkybėmis teismas, vykdamas teisminę peržiūrą, turi užtikrinti veiksmingą iš Sutarties ir Direktyvos 2004/38 kildinamų teisių apsaugą, netaikydamas atitinkamos nacionalinės taisyklės.

109. Kadangi pagal mano pasiūlymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo netaikyti susijusių nacionalinių taisyklių, manau, jog nereikia nagrinėti šių taisyklių atitikties Chartijos 47 straipsniui klausimo.

4. Tarpinė išvada

110. Remdamasis tuo, kas išdėstyta, manau, kad vykdamas darbo ieškančio Sąjungos piliečio padėties teisminę peržiūrą reikia atsižvelgti į visus su tokiu asmeniu susijusių aplinkybių pokyčius, susiklosčiusius po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė sprendimą, kuriuo apribojama jo teisė gyventi šalyje, visų pirma kai tokie pokyčiai yra susiję su Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodytomis darbo ieškančio asmens teisės gyventi šalyje išlaikymo sąlygomis. Šiomis aplinkybėmis teismas, vykdamas teisminę peržiūrą, turi užtikrinti veiksmingą iš Sutarties ir Direktyvos 2004/38 kildinamų teisių apsaugą, netaikydamas atitinkamos nacionalinės taisyklės.

⁷⁵ E. Guild, S. Peers ir J. Tomkin, „The ES Citizenship Directive A Commentary“, 2-as leid., *Oxford University Press*, Oksfordas, 2019, p. 297: „Iš [direktyvos 31 straipsnio 3 dalies] teksto matyti, kad vykdamas teisminę peržiūrą gali būti atsižvelgta tik į faktus ir aplinkybes, kuriais pagrįstas siūlomas sprendimas. Vis dėlto teismui nagrinėjant atitinkamą bylą taip pat turi būti atsižvelgta į bet kokius aplinkybių pokyčius po to, kai valstybės valdžios institucijos priėmė sprendimą. Atsižvelgiant į tai, kad keliamas klausimas dėl Sąjungos teisėje numatytos asmens teisės atvykti į šalį ir joje gyventi, lemiamą reikšmę turėtų turėti padėtis teismo posėdžio dieną.“

V. Išvada

111. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Conseil d'État* (Belgija) pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- 1) SESV 45 straipsnis ir 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38 dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, iš dalies pakeistos 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 492/2011, 14 straipsnio 4 dalies b punktas turi būti aiškinami taip, kad valstybė narė privalo, pirma, suteikti darbo ieškančiam asmeniui protingą terminą, skaičiuojamą pasibaigus pradiniam trijų mėnesių teisėto gyvenimo šalyje laikotarpiui, kad jis galėtų susipažinti su jį dominančiais darbo pasiūlymais ir imtis reikiamų priemonių, siekdamas įsidarbinti, ir, antra, leisti darbo ieškančiam asmeniui būti savo teritorijoje visą šį terminą, nereikalaujama, kad jis pateiktų įrodymų, jog turi realių galimybių įsidarbinti. Tik pasibaigus šiam terminui šis darbo ieškantis asmuo turi, remiantis Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 4 dalies b punktu, įrodyti ne tik tai, kad jis tebeieško darbo, bet ir tai, kad turi realių galimybių įsidarbinti.
- 2) Direktyvos 2004/38 15 ir 31 straipsniai ir veiksmingumo principas turi būti aiškinami taip, kad priimančiosios valstybės narės teismai, nagrinėdami sprendimo, kuriuo atsisakoma darbo ieškančiam Sąjungos piliečiui suteikti teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, teisėtumą, turi atsižvelgti į visus su darbo ieškančiu asmeniu susijusių aplinkybių pokyčius, susiklosčiusius po to, kai kompetentingos valdžios institucijos priėmė sprendimą, kuriuo apribojama jo teisė gyventi šalyje, tam tikrais atvejais netaikydami nacionalinės proceso teisės normų, jeigu tokie pokyčiai rodo, kad darbo ieškantis asmuo turėjo tokią teisę gyventi šalyje.

i — Po pirmojo paskelbimo šio teksto 2 ir 35 išnašose buvo atlikti tipografiniai taisymai.